

Lounais-Suomen vesihuollon kehittämishojjelma 2014–2020

JYRKI LAMMILA | MINNA NUMMELIN

Lounais-Suomen vesihuollon kehittämisohjelma 2014–2020

JYRKI LAMMILA
MINNA NUMMELIN

ELINVOIMAA ALUEELLE 4 | 2014

**LOUNAIS-SUOMEN VESIHUOLLON
KEHITTÄMISOHJELMA 2014–2020**

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto: Päivi Lehtinen
Kansi- ja sisäkuvat: Minna Nummelin

ISBN 978-952-314-119-3 (PDF)

ISSN-L 2242-282X
ISSN 2242-2838 (verkkajulkaisu)

URN:ISBN:978-952-314-119-3

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

Johdanto	3
 Kehittämisohjelma 2014–2020	4
Vesihuollon talous kuntoon	4
Vesihuollon toiminnan turvaaminen	5
Haja-asutuksen vesihuolto lainsäädännön vaatimalle tasolle	5
 Kehittämisohjelman toteutuminen 2007–2012	6
Haja-asutuksen vesihuollon kehittäminen ja edistäminen	6
Vesihuollon toimivuuden kehittäminen	9
Vesihuoltolaitosten taloudellisten toimintaedellytysten kehittäminen	10
Vesihuollon turvaaminen poikkeusoloissa	12
 Vuosien 2014–2020 odotettavissa olevat muutokset toimintaympäristöön	14
Lainsäädännön muutokset	14
Strategiset muutokset	15
Taloudellinen tilanne – valtion tuki	16
Kunnat ja vesihuoltolaitokset	16
 Kuvailulehdet	17

Johdanto

Lounais-Suomen vesihuollon kehittämisstrategia on julkaistu vuonna 2002. Strategia sisältää pitkän tähtäyksen tavoitteet ja toimintamallit vesihuollon toteutukseen Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa. Strategia on laadittu yhteistyössä kuntien, vesihuoltolaitosten, maakunnan liittojen sekä muiden sidosryhmien ja intressitahojen kanssa.

Strategia on tarkoitettu paitsi ELY-keskuksen omaksi ohjenuoraksi, myös kaikkien vesihuollon kehittämiseen vaikuttavien sidosryhmien käyttöön. Strategian ja kehittämisohjelman toteutuminen edellyttää kaikkien vesihuollon sidosryhmien laajamittaista yhteistyötä, jossa niin maakuntaliittojen, vesilaitosten, kuntien, yritysten, koululaitosten ja muiden yhteisöjen kuin kaikkien vesihuollossa toimivien panos on tärkeä.

Strategian ensimmäinen toteuttamisohjelma laadittiin vuosille 2002–2005. Tavoitevuoden 2005 jälkeen kehittämisohjelma päivitettiin vuoteen 2012 asti. Nyt tehty kolmas, vuoteen 2020 ulottuva, kehittämisohjelma on ajoitettu yhteen Lounais-Suomen ympäristöohjelman päivityksen kanssa ja tarttuu 2010-luvun vesihuollon haasteisiin.

Tämä uusi kehittämisohjelma on laadittu yhdessä alueen kuntien, vesihuoltolaitosten, maakunnan liittojen sekä muiden sidosryhmien ja intressitahojen kanssa. Ohjelmaa on työstetty muun muassa maakunnallisilla vesihuollon kehittämispäivillä. Tekstiluoennokset olivat myös laajalla kommentointikierroksella alueen toimijatahoilla. Ohjelma taustaselvityksineen on laadittu Varsinais-Suomen ELY-keskuksessa virkatyönä. Tausta-aineistoksi kerättiin arviointi vuosien 2007–2013 kehittämisohjelman toteuttamisesta ja arvio vuosien 2014–2020 odotettavissa olevista toimintaympäristön muutoksista.

Vesihuollon kehittämisstrategian visio vuodelle 2020:

”Asukkaat ja elinkeinojen harjoittajat ovat tyytyväisiä vesihuoltopalveluihin Lounais-Suomessa.”

Kehittämisohjelmassa keskitytään kolmen pääkokonaisuuden kehittämiseen;

- vesihuollon talous kuntoon
- vesihuollon toiminnan turvaaminen
- haja-asutuksen vesihuolto lainsäädännön vaatimalle tasolle.

Kehittämisohjelman toteuttaminen edellyttää eri toimijoiden määrätietoista toimintaa ja yhteistyötä asioiden eteenpäin viemiseksi.

Tämän välitarkastelun yhteydessä ei ollut tarvetta tehdä muutoksia pitkän aikavälin tavoitteisiin ja keskeisiin strategioihin. Vuoden 2020 jälkeen laaditaan uusi vesihuollon kehittämisstrategia. Myös tämä toteutetaan laajassa ja tiiviissä yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa.

Kehittämisohjelma 2014–2020

Vesihuollon talous kuntoon

- Vesihuollosta perittävät taksat kuntoon – maksuilla katetaan vesihuollon investoinnit ja kustannukset.
Toteuttajat: vesihuoltolaitokset, kuntien päättäjätahot, vesihuoltolaitosten etujärjestöt ja ELY-keskus

- Liittymismaksuilla katetaan pääosin rakentamisen kustannukset.
- Käyttömaksuilla peritään veden toimittamisen ja jäteveden puhdistuksen kustannukset.
- Perusmaksua peritään kulutuksesta riippumattomien käyttö- ja pääomakustannusten kattamiseksi. Niillä rahoitetaan myös huolto ja saneeraus
- Maksuihin saa sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle.

- Erityisesti kuntapäättäjille kohdennetaan tiedottamista vesihuollon talousasioista.

Toteuttajat: vesihuoltolaitosten etujärjestöt, ELY-keskus, kunnat, vesihuoltolaitokset

- Vesi on välttämättömyyshyödyke, jonka hinta voidaan nostaa kustannukset kattavalle tasolle.
- Vesihuoltolaitosten, myös osuuskuntien, on varauduttava riittävään huoltoon ja saneeraukseen. Nykyinen saneerausvelka on kestämaton.
- Vesihuoltolaitoksen omistajia ovat sen liittyjät, joiden pitäisi maksaa käypää hintaa saamastaan palvelusta. Tuloutusta ei tule käyttää ns. piiloverona.

Hyviä esimerkkejä:

Kemiönsaaren Vesi on määritellyt vesihuollon maksunsa todellisen tarpeen mukaisiksi kuntien yhdistymisen yhteydessä. Lisäksi liittymismaksu määritellään haja-asutusalueella aluekohtaisesti.

Uudenkaupungin Vesi ei tulouta kaupungille mitään tuloksestaan, vaan kaikki tulot käytetään vesihuoltolaitoksen palveluiden mahdollistamiseen ja ylläpitoon.

Vesihuollon toiminnan turvaaminen

- Vedenhankinta varmistetaan kiertoyhteyksin tai yhdysvesijohdoin muiden laitosten verkostoihin ja/tai useamman vedenottamon avulla.
Toteuttajat: vesihuoltolaitokset, ELY-keskus
- Varaenergia ja varajärjestelmät järjestetään kaikkiin vesihuollon toimivuuden kannalta oleellisiin kohteisiin
Toteuttajat: vesihuoltolaitokset
- Huolehditaan vedenhankintaan käytettävien pohjavesialueiden suojelusta siten, että käyttöön saatavan veden määrä ja laatu säilyvät vähintään nykyisellään.
Toteuttajat: kunnat, vesihuoltolaitokset, ELY-keskus
- Vesihuoltolaitosten yhteistyötä tehostetaan mm. alueellisten vesihuollon kehittämissuunnitelmien avulla.
Toteuttajat: ELY-keskus, kunnat, vesihuoltolaitokset, vesihuolto-osuuskunnat
- Vesihuollon tukirahoituksella edistetään yhteistoiminnan syntymistä ja parannetaan toiminnan turvaamista.
Toteuttajat: ELY-keskus, valtio
- Huolehditaan vesihuoltolaitteistojen ja verkostojen huollosta ja saneeraustarpeesta siten, että niiden toimintakyky ja käyttöarvo säilyvät. Vedenjakelun laskuttamattoman veden määrä pysyy jatkuvasti alle 10 % ja jätevesiviemärien vuotovesien määrä alle 30 % .
Toteuttajat: vesihuoltolaitokset, kunnat
- Parannetaan vesihuoltolaitosten ja erityisesti vesihuolto-osuuskuntien henkilöstön asiantuntemusta ja turvataan riittävät henkilöstöresurssit. Yhtenä ratkaisukeinona huomioidaan yhteistyön lisääminen sekä palveluiden myynnin ja ostamisen mahdollisuudet.
Toteuttajat: vesihuoltolaitokset, vesihuolto-osuuskunnat, kunnat, vesihuoltotoimijoiden etujärjestöt, ELY-keskus

Hyviä esimerkkejä:

Porin Vesi on saneerannut viemäriverkostoaan siten, että sekaviemäriä ei enää ole käytössä.

Pääristen vesihuolto-osuuskunta on kehittämässä yhdessä alueen muiden vesihuolto-osuuskuntien kanssa yhteistä huolto- ja hälytyspäivitysjärjestelmää paineviemäriverkoille.

Rauman Vesi on laatinut itselleen vesiturvallisuussuunnitelman (Water Safety Plan, WSP) Maailman terveysjärjestön (WHO) suositusten mukaisesti.

Haja-asutuksen vesihuolto lainsäädännön vaatimalle tasolle

- Viemäroidään kaikki taloudellisesti toteuttamiskelpoiset sekä ympäristön ja terveydensuojelun kannalta välttämättömät kohteet. Apuna hyödynnetään tehtyä viemärintialuekartoitusta *Lounais-Suomen viemärinti - Laajentamisalueet ja priorisointi*.
Toteuttajat: kunnat, haja-asutusalueen asukkaat, jätevesineuvontahankkeet, vesihuolto-kunnat, vesihuoltolaitokset, ELY-keskus
- Käytetään jaossa oleva valtion tuki kustannustehokkaasti ja prioriteettiltaan tärkeimpiin kohteisiin. Tuen jakamisessa huomioidaan vesienhoitosuunnitelmien tavoitteet.
Toteuttajat: ELY-keskus, vesihuoltolaitokset, vesihuolto-osuuskunnat
- Aktiivisella valvonnalla ja tiedottamisella huolehditaan siitä, että kiinteistökohtaisten järjestelmien muuttaminen lainsäädännön vaatimusten mukaiseksi toteutuu.
Toteuttajat: kunnat, jätevesineuvontahankkeet, ELY-keskus
- Toteutetaan riittävän tiheä lietteiden keräysverkosto ja varaudutaan lisääntyvien lietemäärien keräämiseen ja käsittelyyn.
Toteuttajat: kunnat, vesihuoltolaitokset, tukkulaitokset, lok-autoyrittäjät, jätehuoltoyritykset

Hyviä esimerkkejä:

Kosken TL kunnan vesihuoltolaitos on taajama-alueiden lisäksi toteuttanut ympäristön ja terveydensuojelun kannalta tarpeellisia sekä talouden kannalta järkeviä haja-asutuksen viemärintihankkeita.

Rauman kaupunki toteuttaa viemärintin kaikille haja-asutusalueille, joissa kantakaupungin alueella on 10 liittyjää/putkikilometri ja Lapin kaupunginosan alueella 7 liittyjää/putkikilometri.

Taivassalon kunta on myöntänyt avustusta osuuskuntien runkolinjojen rakentamiseen, antanut asiantuntija-apua osuuskunnan perustamiseen sekä tarjonnut neuvontaa ja suunnitteluapua.

Kaarinan kaupunki on teettänyt yleissuunnitelmat ja alustavat kustannusarvot haja-asutuksen viemärintihankkeista sekä tarjonnut osto-palveluna hankittua asiantuntija-apua.

Kehittämishojelman toteutuminen 2007–2012

Vuosille 2007–2012 sijoittuvalle kehittämisohjelmakaudelle oli asetettu tavoitteet haja-asutuksen vesihuollon kehittämiseksi ja edistämiseksi, vesihuollon toimivuuden kehittämiseksi, vesihuoltolaitosten taloudellisten toimintaedellytysten kehittämiseksi ja vesihuollon turvaamiselle poikkeusoloissa. Kussakin kokonaisuudessa oli lisäksi eritelty muutamia alakohtia. Seuraavassa on lyhyesti kerrottu, kuinka asetettujen tavoitteiden saavuttaminen toteutui.

Haja-asutuksen vesihuollon kehittäminen ja edistäminen

Haja-asutuksen jätevesilainsäädännön toimeenpanon edistäminen

Haja-asutuksen jätevesilainsäädäntö uudistettiin vuonna 2011, jolloin vuonna 2004 säädetyt asetuksen talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolella pääkohdat siirrettiin ympäristönsuojelulakiin ja lisäksi määräyksiä tarkennettiin uudella asetuksella.

Lievät helpotukset käsittelyvaatimuksiin eivät erityisemmin kiinteistökohtaista jätevedenkäsittelytarvetta muuttaneet, mutta lainsäädännön uudistus pysäytti lähes täydellisesti vähitellen käyntiin lähteneen haja-asutuksen kiinteistökohtaisten järjestelmien rakentamisen. Lisäksi lainsäädännön muutokset aiheuttivat uutta epätietoisuutta siihen, miten pitää toimia ja kenen tarvitsee tehdä parannustoimenpiteitä. Kiinteistökohtaisia puhdistamoja on toteutettu vain muutamia prosentteja tarpeeseen nähden.

Toimenpanon edistämiseksi alueella toimi useita EU-rahoitteisia hankkeita vuosina 2007–2010, mutta lainsäädännön muutoksen jälkeen työtä on jatkanut enää ympäristöministeriön rahoittamien neuvontahankkeiden lisäksi Valonia (Varsinais-Suomen kestävä kehityksen ja energia-asioiden palvelukeskus), jonka haja-asutuksen vesihuollon edistäminen on muodostunut vakiintuneeksi toiminnaksi.

Lainsäädäntömuutoksen jälkeen ympäristöministeriön rahoituksella on vuonna 2012 aloitettu haja-asutuksen kiinteistökohtainen neuvonta, joka jatkuu vuoden 2016 loppuun asti. Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa on kummassakin käynnissä oma neuvontahanke, joka toteuttaa kiinteistökohtaista neuvontaa vuosittain noin viidessä kunnassa ja yleisneuvontaa koko maakunnan alueella.

Vesihuoltotilanteen parantumista on kuitenkin edesauttanut haja-asutusalueen viemärintihankkeiden toteuttaminen, vaikka lainsäädännön uudistus on aiheuttanut epätietoisuutta niidenkin osalta.

Kunnan sisäisen strategian tarkistaminen haja-asutuksen vesihuollon suhteen

Kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmissa on otettu vaihtelevasti kantaa haja-asutuksen vesihuollon kehittämiseen. Melko monessa suunnitelmassa on esitetty aikataulut eri kohteiden viemäroinnin toteuttamiselle, kunnan tukipolitiikalle, vesihuolto-osuuskuntien perustamistavoitteille tai ehdoille, joilla toimivan vesihuolto-osuuskunnan verkosto voidaan ottaa osaksi kunnan vesihuoltolaitoksen verkostoa. Varsinaisia toimintaohjelmia tai strategioita on kuitenkin käytössä vain harvassa kunnassa.

Kuntien toimintatavat verkoston laajentamisessa haja-asutusalueelle vaihtelevat erittäin aktiivisesta ja runsaasta tukemisesta lähes suoranaiseen vastustamiseen.

Kiinteistökohtaisten järjestelmien toteutuksen osalta pääosassa kuntia ei asiaan ole puututtu millään tavalla. Vain muutamassa kunnassa on otettu aktiivinen ote kiinteistökohtaisten järjestelmien toteuttamisen edistämiseen. Parissa kunnassa on jopa myönnetty tukea järjestelmien toteuttamiseen. Osassa kunnissa on myös laadittu valvontaohjelma kiinteistökohtaisten järjestelmien valvontaan. Suurin osa kunnista on odottavalla kannalla ja puuttuvat asioihin todennäköisesti vasta määräjän umpeutumisen jälkeen.

Viemäriverkostojen laajentaminen tarpeelliseksi katsotuille haja-asutusalueille

Viemäriverkkojen laajentaminen on edennyt kohtuullisesti. Kunnallisten vesihuoltolaitosten ja vesihuolto-osuuskuntien toteuttamia hankkeita on vuosittain toteutunut kolmisenkymmentä ja tätä kautta liittyjämäärät ovat kasvaneet 600-800 taloudella.

Valtakunnallinen viemäröintiohjelma on lisännyt vesihuollon tukirahoitusta Lounais-Suomen alueella. 20 % koko Suomeen osoitetusta määrärahasta ohjataan vuosien 2012–2016 aikana Lounais-Suomeen. Tämän on mahdollistanut kuntien hyvät ja ajantasaiset vesihuollon kehittämissuunnitelmat sekä vuonna 2006 valmistunut Varsinais-Suomen ja Satakunnan potentiaaliset viemäröintialueet selvitys, jolla voitiin osoittaa alueen suuri viemäröintitarve.

Haja-asutuksen viemäröinnin edistyminen on jonkin verran hidastunut kunnallisissa vesihuollon kehittämissuunnitelmissa esitetystä. Syynä tähän on ollut viime vuosien huono taloustilanne sekä asukkaiden osalta tullut vastustus. Asukkaiden asenteisiin vaikutti haja-asutuksen jäteveden käsittelyä koskevaan lainsäädäntöön tehdyt muutokset. Varsinkin määräajan pidentäminen laski liittymishalukkuutta. Myös väärät hintatiedot kiinteistökohtaisten järjestelmien toteuttamisesta on vaikeuttanut verkostoon liittämistä.

Potentiaaliset viemäröintialueet selvitys päivitettiin vuonna 2012 ja selvityksen sisältöä laajennettiin viemäröintitarpeen priorisoinnilla, kun laadittiin ”Lounais-Suomen viemäröinti – laajennusalueet ja priorisointi” -selvitys (julkistettu 2014 tammikuussa).

Nykyisten ja perustettavien vesiyhtymien kestävän toiminnan kehittäminen

Vesiyhtymien perustamisen ja toiminnan tueksi laadittiin vuonna 2010 vesihuolto-osuuskuntaopas, joka päivitettiin lakimuutosten takia vuonna 2012. Sekä Varsinais-Suomessa että Satakunnassa on toteutettu myös vesihuolto-osuuskuntien perustamista ja toimintaa tukevia neuvontahankkeita EU-rahoiduksen avulla. Lisäksi ELY-keskuksen ja kyseisten hankkeiden toimesta on järjestetty koulutustilaisuuksia vesihuolto-osuuskunnille.

Alueella on virinnyt myös yksityisten toimijoiden ansiosta palvelua, joka tukee vesihuolto-osuuskuntien toimintaa. Tarjolla on esimerkiksi ammattimaista osuuskuntien perustamis- ja toiminnan johtamisapua.

Kiinteistökohtaisten järjestelmien kehittäminen ja rakentamisen edistäminen

Kiinteistökohtaisten järjestelmien kehittäminen, markkinointi, kohteiden suunnittelu ja valmistaminen pysähtyi lähes kokonaan lainsäädäntömuutosprosessin vuoksi. Monien valmistajien toiminta loppui lähes kokonaan ja alan osaaminen

on heikentynyt, koska työvoimaa on siirtynyt runsaasti muihin tehtäviin. Järjestelmien toteutusta pyrittiin avustamaan jopa suorilla suunnitteluavustuksilla, mutta tämäkään ei tuottanut tulosta.

Järjestelmien toteuttamisen edistämiseen tähtääviä EU-rahoitteisia hankkeita oli vuosina 2007–2010 käynnissä useita, mutta lainsäädännön muutoksen jälkeen toimintaa on jatkanut enää ympäristöministeriön rahoittamien neuvontahankkeiden lisäksi Valonia. Valonia on seurannut kiinteistökohtaisten järjestelmien toimivuutta jo yli 10 vuoden ajan.

Valonia sekä Satakunnan puolelta Pyhäjärvi-instituutti ja Satafood kehittämisyhdistys ry ovat tehneet kiitettävää työtä jätevesilainsäädännön toimeenpanon edistämiseksi. Vuosia jatkunut valistustyö ei kuitenkaan ole saanut kiinteistön omistajia suurin joukoin kunnostamaan jätevesijärjestelmiänsä.

Huoltotoiminnan kehittäminen ja ammattimaisen palvelutarjonnan lisääminen

Kiinteistökohtaisten järjestelmien huolto on aiemmin ollut pääasiassa asukkaiden oman aktiivisuuden ja osaamisen varassa, mutta viime vuosien aikana huolto on sekä kysynnän että järjestelmien teknistymisen vuoksi enemmän siirtymässä ammattilaisten vastuulle. Hajajätevesilietteiden määrä tulee järjestelmien määrän ja säännöllisen huollon myötä lisääntymään huomattavasti nykyisestäään. Koska kunnallisten puhdistamoiden määrä on vähentynyt ja sitä kautta tyhjennysmatkat ovat kasvaneet, on lietteiden osalta olemassa selvää ympäristöriskiä. Pitkät jätevesilietteen kuljetusmatkat eivät ole taloudellisesti ja ekologisesti järkeviä vaan tulisi selvittää vaihtoehtoisia vastaanotto- ja/tai käsittelypaikkoja, jotta lietteen käsittely saadaan hoidettua asianmukaisesti.

Vesihuolto-osuuskuntien määrän kasvaessa ja sitä kautta kysynnän lisääntyessä on viime vuosina syntynyt myös yritystoimintaa osuuskuntien huoltotoiminnan hoitamiseen sekä toiminnan johtamiseen. Vesihuolto-osuuskuntien huoltotoimintaa hoitavat usein paikalliset lähinnä yhden henkilön yritykset.

Vesihuollon toimivuuden kehittäminen

Kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmien päivittäminen

Kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmien päivittäminen on edennyt hyvin. Ainoastaan muutamassa kunnassa suunnitelmaa ei ole päivitetty kehittämisohjelmakauden aikana. Suunnitelmien päivittäminen on myös parantanut niiden laatua. Suunnitelmissa on otettu huomioon mm. haja-asutuksen jätevesilainsäädännön aiheuttamat viemärointitarpeet ja arvioitu saneeraukseen liittyvät toimenpidetarpeet. Muutamassa kunnassa suunnitelma on kuitenkin edelleen pelkästään kunnallisen vesihuoltolaitoksen eikä koko kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelma. Myös vesihuolto-osuuskuntien huomiointi on suunnitelmissa ollut melko vähäistä.

Hyvistä suunnitelmista huolimatta suunnitelmien toteuttaminen sen sijaan ei ole toteutunut läheskään aina. Suunnitelmien tavoitteet on monessa tapauksessa unohdettu suunnittelun jälkeen joko hankkeiden valmisteluvaiheessa tai päättäjät eivät ole enää rahoitusvaiheessa pysyneet hyväksymänsä suunnitelman takana ja määrärahat investointeihin ovat jääneet saamatta.

Yhdyskuntien jäteveden puhdistuksen tehostaminen keskittämällä käsittely suuriin yksiköihin

Kehittämisohjelmakaudella on tapahtunut huomattavaa siirtymistä suurempiin puhdistamoyksiköihin. Tämä toiminta tulee jatkumaan seuraavalla toimenpidekaudella.

Satakunnassa on kehittämisohjelmakauden aikana valmistunut yhteydet, joilla Porin Luotsinmäen jätevedenpuhdistamolle johdetaan Porin lisäksi nykyisin myös Luvian, Ulvilan, Nakkilan, Harjavallan ja Euran Kiukaisten ja Panelian alueen jätevedet. Siikaisten jätevedet johdetaan Merikarvialle käsiteltäväksi. Huittisiin ollaan parhaillaan keskittämässä Vampulan entisen kuntakeskuksen lisäksi Pirkkanmaalta Sastamalan ja Punkalaitumen jätevesiä. Muutamia muita hankkeita on myös vireillä.

Varsinais-Suomessa vuonna 2008 valmistuneelle Turun Kakolan jätevedenpuhdistamolle johdetaan Turun jätevesien lisäksi Kaarinan, Liedon, Maskun, Mynämäen, Naantalien, Nousiaisten, Paimion, Raision ja Ruskon jätevedet. Rakenteilla olevan siirtoviemärin valmistuttua Kakolaan tullaan johtamaan myös Auran sekä Pöytyän Riihikosken ja Oripään jätevedet. Uudenkaupungin Häpönniemen puhdistamolle johdetaan nykyisin myös Kustavin ja Laitilan jätevedet. Salon kaupungin sisällä on lakkautettu ja tullaan edelleen lakkauttamaan useita pieniä puhdistamoja kun jätevesien käsittely keskitetään Salon keskuspuhdistamolle. Kemiönsaarella Kemiön ja Lammalan puhdistamojen jätevedet tullaan viemäriyhteyksien valmistuttua siirtämään Taalintehtaan jätevedenpuhdistamolle käsiteltäväksi. Lisäksi useita muita siirtoviemärihankkeita on vireillä.

Kunnallisten jätevedenpuhdistamoiden määrä on vähentynyt toimintakauden aikana 79 puhdistamosta 52:een puhdistamoon.

Vesihuoltoverkkojen saneerausinvestointien lisääminen

Vaikka edellistenkin kehittämisohjelmakausien aikana on ollut tavoitteena lisätä saneeraukseen panostamista, on saneerausten määrä ja siihen käytetyt määrärahat säilyneet edelleen alhaisella tasolla. Vesihuoltoverkkojen ikääntyminen ei ole pysähtynyt vaan edennyt melkoisella vauhdilla.

Suurehkojen vuotojen ja vedenjakelukatkosten määrä on jossain määrin lisääntynyt. Jätevedenpuhdistamoilla suuret vuoto- ja hulevesimäärät heikentävät puhdistamoiden puhdistustulosta sulamiskausina sekä rankkasateiden jälkeen.

Nykyisellä saneeraustahdilla useiden kuntien verkostojen käyttöikä tulee olemaan jopa 300 vuotta. Tämä ei missään tapauksessa ole kokonaistaloudellisesti kannattavaa. Saneerauksessa pitäisi pyrkiä tasoon, jossa verkostojen laskennallinen ikä olisi noin 50-70 vuotta. Verkostojen saneeraus tulisi olla entistä suunnitelmallisempaa ja perustua hyvään dokumentointiin. Näin välttyttäisiin turhilta saneerauksilta, sillä verkostojen todellinen käyttöikä vaihtelee maasto- ja maaperäolosuhteista, rakentamisen tasosta sekä putkimateriaalista johtuen useita kymmeniä vuosia.

Laitosten toiminta-alueilla sijaitsevien liittymättömien kiinteistöjen liittäminen verkkoon

Lounais-Suomen kuntien alueella vesihuoltolaitosten toiminta-alueet alkavat olla vesihuoltolain määrittämällä tasolla noin 80 % kunnista. Useissa kunnissa toiminta-alueet on kuitenkin määritetty vain kunnalliselle vesihuoltolaitokselle. Vesihuolto-osuuskuntien toiminta-alueiden osalta tilanne on huonompi.

Osassa kunnista on ympäristöviranomaisen toimesta veloitettu toiminta-alueen kiinteistöjä liittymään vesihuoltoverkkoihin. Kaikkiaan uusia liittyneitä on saatu useita tuhansia.

Vesihuoltolaitosten taloudellisten toimintaedellytysten kehittäminen

Kunnan ja vesihuoltolaitoksen roolien selkiyttäminen

Kaikissa alueen kunnissa toimitaan vesihuoltolain mukaisesti eli vesihuoltolaitoksen talous on eriytetty kunnan taloudessa. Kahdeksassa kunnassa vesihuoltolaitos toimii liikelaitoksena ja kolmessa kunnassa kunnallisen yhtiönä. Yhdessä kunnassa veden toimittaminen on kokonaan vesiosuuskuntien vastuulla ja jätevedenpuhdistus yksityisen toimijan tehtävänä. Lisäksi alueella toimii isoja ns. tukkuvesiyhtiöitä, jotka vastaavat esimerkiksi useamman laitoksen jätevesien käsittelystä tai veden toimittamisesta.

Kunnan sisäinen tehtävänjako palveluntuottajan, kunnallisen toimijan ja valvontaviranomaisroolin välillä on useasti edelleen heikosti mielletty ja eroteltu. Tämä johtuu pääosin siitä, että tarvittava vesihuollon asiantuntemus kunnassa on vain harvoilla henkilöillä. Kiristyvistä kuntataloudesta johtuen tilanne tulee tuskin helpottumaan.

Tehtävänjaossa on ongelmia henkilöresursseista johtuen myös niissä tapauksissa, että vesihuoltolaitos toimii liikelaitoksena.

Tehtäväjaon epäselvyys aiheuttaa virhearviointoja esimerkiksi kuntien ja vesihuolto-osuuskuntien välisessä kanssakäymisessä, toiminta-alueiden määrittämisessä sekä kunnallisen vesihuollon kehittämisen yhteydessä.

Vesihuoltolaitosten talouden kehittäminen kustannusvastaavaksi

Vesihuoltolaitosten maksut ovat kehittämisohjelmakauden aikana nousseet keskimäärin noin 30 % kaikkien maksujen osalta. Vesihuoltolaitokset ovat myös ottaneet enenevässä määrin käyttöön perusmaksun, jonka pitäisi suositusten mukaan katata noin 30 % vesihuollon taksasta.

Vaikka maksut ovat nousseet, varsinkin pienet laitokset toimivat edelleen tappiollisina ja varsinkaan saneeraukseen ei pystytä keräämään varoja. Päätöksenteossa on usein melko

heikkoa vesihuoltoasiantuntemusta ja näin investointirahoja ei ole saatu kaikkiin välttämättömiin tai järkeviin vesihuoltohankkeisiin. Vaikka osassa kunnista vesihuoltolaitoksen oma talous olisi kestäväällä pohjalla ja varoja olisi, eivät päättäjät ole antaneet laitokselle lupaa investoida riittävästi. Rahaa ei saada saneeraukseen eikä haja-asutuksen viemärintiin. Nykyisin maksut ovatkin enemmän poliittisia päätöksiä, joilla luullaan olevan vaikutusta kilpailtaessa esimerkiksi uusista asukkaista.

Vesihuollosta perittävien maksujen pitäisi muodostua vielä nykyistä paremmin todellisten kustannusten kautta. Liittymismaksut määräytyvät verkoston rakentamiskustannusten ja käyttömaksut sekä perusmaksut laitoksen toiminta-, huolto- ja saneerauskustannusten perusteella. Tilanteissa, joissa liittymismaksut eivät ole kustannusvastaavat, vaan rakentamiskuluja katetaan myös käyttö- ja perusmaksuilla, palvelua esimerkiksi vesihuolto-osuuskunnille jälleenmyytäessä pyydetään epäoikeudenmukaista taksaa. Oikealla tavalla muodostetut ja todellisiin kuluihin pohjautuvat taksat takaavat kohtuulliset ja oikeudenmukaiset hinnat.

Kuntien taloudellisesta ahdingosta johtuen myös vaatimukset vesihuoltolaitoksen suuremmasta tuloutuksesta omistajataholle ovat nousseet esille. Mahdolliset lisätuloutukset huonontavat laitosten mahdollisuuksia panostaa esimerkiksi saneerausinvestointeihin. Kohtuuttomat tuloutukset ovat myös lainvastaisia.

Ylikunnallisen yhteistyön edistäminen palveluiden tuottamisessa ja laitosten organisointi suuremmiksi yksiköiksi

Yhteisen jätevedenkäsittelyn ja vedenhankinnan osalta on kehittämisohjelmakauden aikana edetty paljon. Turun seudun vedenhankinta- ja jätevedenpuhdistushankkeet ovat valmistuneet ja toiminnassa. Poriin kerätään usean ympäristökunnan jätevedet käsiteltäväksi. Huittisten yhteispuhdistamohanke on käynnissä. Lisäksi useita yhdysvesijohtoja ja siirtoviemäreitä on rakennettu ja otettu käyttöön muuallakin Lounais-Suomessa. Yhteistyö on edelleen laajenemassa ja useita vedenhankinta- ja jätevesiyhteistyöhankkeita on edelleen vireillä.

Vesihuoltoyhteistyön lisäämiseksi on toimenpidekauden aikana laadittu useita alueellisia vesihuollon kehittämissuunnitelmia ja selvityksiä, joihin yhteistyön kehittäminen useimmiten perustuu. Vaikka toiminnallinen yhteistyö etenee hyvin, laitosten organisoituminen suuremmiksi kokonaisuuksiksi ei ole edennyt. Kunnalliset vesihuoltolaitokset ovat yhdistyneet ainoastaan kuntaliitosten yhteydessä.

Vesihuolto-osuuskuntien osalta on perustettu runsaasti uusia osuuskuntia samalla, kun haja-asutuksen viemärintihankkeet ovat edenneet. Joitakin osuuskuntia on lakkautettu ja verkostot siirretty kunnalliselle laitokselle. Lisäksi on tehty aiesopimuksia osuuskuntien verkostojen siirtämisestä kuntien vesihuoltolaitoksille 10 vuoden aikajänteellä, kun se verotuksellisesti on järkevää. Vesihuoltolaitosten kokonaismäärä on toimenpidekauden aikana huomattavasti lisääntynyt, kun otetaan huomioon uudet vesihuolto-osuuskunnat.

Palveluiden edellyttämien henkilö- resurssien ja osaamisen turvaaminen laitoksissa

Kuntien kiristynyt taloustilanne on vaikuttanut negatiivisesti myös vesihuoltolaitosten henkilöresursseihin. Uutta työvoimaa ei ole palkattu eläköityvien tilalle, vaan tehtävistä yritetään selviytyä entistä pienemmin henkilöresurssein.

Muutamia hankkeita vesihuoltolaitosten ja varsinkin vesihuolto-osuuskuntien yhteisen huolto- ja valmiustoimien järjestämiseksi on ollut vireillä. Toteutuessaan nämä turvaavat sekä henkilöresursseja että osaamista vesihuoltolaitoksilla. Hankkeiden suunnittelun ja toteutuksen edistyminen on viivästynyt vesihuoltolain uudistuksen valmistumisen viipymisestä johtuen.

Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistoimintamahdollisuuksien tutkiminen

Vesihuoltopalveluiden kysyntä on lisääntynyt vesihuolto-osuuskuntien määrän ja koon kasvaessa. Tämä on mahdollistanut huoltotoimintaa tarjoavien yritysten syntymisen. Toiminta on jo Vakka-Suomessa ja Salon seudulla käynnistynyt ja se tulee sekä tiedon että markkinoiden lisääntyessä laajenemaan. Luultavasti myös pienemmät kuntien laitokset tulevat turvautumaan jatkossa ostopalveluihin.

Myös yhdyskuntalietteen käsittelyssä on syntynyt yksityistä toimintaa. Yhdyskuntalietettä hyödyntävää toimintaa on jo mm. Turun seudulla, Huittisissa ja käynnistymässä myös Pohjois-Satakunnassa.

Vesihuollon turvaaminen poikkeusoloissa

Varmuusyhteydet ja varavedenottamot poikkeusolojen vedenhankinnan turvaamiseksi

Suurin vedenhankintaan liittyvä muutos on ollut Turun Seudun Vesi Oy:n tekopohjavesijärjestelmän valmistuminen. Järjestelmä toimii usealle kunnalle myös varajärjestelmänä ja varmistaa kokonaisuudessaan Turun seudun ja Auranmaan vedenhankintaa. Samassa yhteydessä Halisten pintavesilaitos on siirtymässä varavesilaitokseksi. Poriin on myös valmistunut Lukkarinsannan pintavesilaitoksen saneeraus, joka parantaa Porin ja sen ympäristön varavedenhankintaa huomattavasti.

Myös muita vedenhankinnan varmuutta vahvistavia vedenjakeluverkostojen välisiä yhteyksiä on rakennettu runsaasti (Kemiönsaari, Eura-Lappi, Eura-Säkylä, Köyliö-Säkylä, Laitila-Uusikaupunki, Rymättylä-Naantali ja Teijo-Salo). Uusia vedenjakelun varmuutta parantavia vedenottamoita on rakennettu Kemiönsaareen, Salon Kiikalaan ja Parravahan Vesi Oy:lle Koskelle sekä saneerattu uudelleen käyttöön mm. Kalannissa, Laitilassa ja Paimiossa.

Kaikki yli 5 000 asukkaan laitokset nousevat vedenhankintavarmuudeltaan parhaaseen luokkaan, kun Kaarina-Parainen syöttövesijohto valmistuu vuoden 2014 lopulla ja Kankaanpää ottaa käyttöön uuden vedenottamon. Pohjois-Satakunnassa on kuitenkin vielä useita isohkoja vesiosuuskuntia yhden vedenottamon varassa. Lisäksi muutamien kuntien vedentarpeen lisääntyminen vaatii uudelleenjärjestelyjä. Näin ollen varmuusyhteyksien rakentaminen sekä uusien vedenottoaikkujen tutkiminen ja ottamoiden rakentaminen on edelleen ajankohtaista.

Siirtyminen pohja- ja tekopohjaveden käyttöön niiltä osin kuin se on tarkoituksenmukaista

Turun Seudun Vesi Oy:n tekopohjavesilaitoksen valmistuminen ja Turun seudun siirtyminen tekopohjavedenkäyttöön muutti Lounais-Suomen vedenkäytön suhteet täysin. Tekopohjaveden osuus nousi 57 prosenttiin ja pintaveden osuus las-ki 14 prosenttiin käytetystä vedestä. Pohjaveden osuus on 29 prosenttia talousvedestä. Vuoden 2014 kuluessa myös Paraisten kaupunki siirtyy pääosin pois pintaveden käytöstä. Jatkos- sa kunnallisista vesihuoltolaitoksista pintavettä tulevat käyt- tämään ainoastaan Uudenkaupungin Veden (Uusikaupunki, Kustavi, Taivassalo ja Vehmaa) sekä Rauman Veden asiakkaat.

Poikkeustilanteisiin varautumisen kannalta on hyvä, että kaikki vedenotto ei turvaa pelkästään pohjaveteen tai tekopoh- javeteen. Tämän vuoksi on myös eduksi, että Turun Halisten ja Porin Lukkarinsannan pintavesilaitokset toimivat jatkossa täysmittakaavaisina varalaitoksina.

Pohjaveden ja tekopohjaveden osuutta vedenkäytössä ei ole enää tarkoituksenmukaista lisätä.

Jäteveden ylivuotojen ja ohitusten minimoiminen ja hallinta jätevesi- verkostossa ja puhdistamoilla

Jätevedenpuhdistamoiden vähentyessä ja siirtoviemärien li- sääntyessä on kiinnitetty entistä enemmän huomiota hulevesi- en määrän vähentämiseen. Yhteispuhdistuksen hinnoittelussa on joissain tapauksissa (esim. Turun seudun puhdistamo Oy) säädetty korkeampi hinta jätevedelle, joka ylittää asiakkailta laskutetun jätevesimäärän. Jätevesien puhdistukseen annetuissa lupapäätöksissä on myös kiinnitetty huomiota vuotovesien vähentämistarpeeseen ja ohitusten vaikutuksiin jätevedenpuh- distuksen kokonaistulokseen.

On kallista ja järjetöntä maksaa tukkulaitoksille jätevesi- maksua vuoto- ja hulevesistä. Tästä huolimatta verkostojen sa- neeraus ja hulevesien jätevesiviemäriin joutumisen estäminen on edennyt hitaasti. Syynä tähän on se, että saneerausten ja hu- levesien poistamistoimenpiteiden kohdentaminen kustannus- tehokkaasti oikein vaatii runsaasti selvitystyötä. Lisäksi ny- kyisessä taloudellisessa tilanteessa määrärahojen lisääminen kyseisiin toimenpiteisiin on ollut vaikeaa. Päätöksenteossa ei ole vielä täysin ymmärretty säästöjä, joita näillä toimenpiteillä saataisiin aikaiseksi.

Varautumissuunnitelmien laadinta ja päivittäminen

Kunnat ovat laatineet lain edellyttämät valmiussuunnitelmat, joissa yhtenä osana on huomioitu vesihuoltolaitosten varautu- miseen liittyviä asioita. Suunnitelmissa keskitytään kuitenkin lähinnä vain vedenhankintaan ja -jakeluun.

Laitoskohtaisia varautumissuunnitelmia on laadittu vain muutamalle vesihuoltolaitokselle. Suunnitelmia, joihin sisäl- tyy vedenhankinnan lisäksi myös jätevedenpuhdistus, ei ole laadittu juuri lainkaan. Suunnitelmien laatimista on haitannut vesihuoltolain uudistuksen viivästyminen. Ei ole ollut tark- kaan tiedossa minkä taseisia suunnitelmien pitäisi olla, kun lain vaatimuksia ei ole ollut tiedossa eikä muutakaan ohjeis- tusta ole ollut tarjolla.

Esimerkiksi Rauman Vesi on laatinut vesilaitokselle vesi- turvallisuussuunnitelman (Water Safety Plan, WSP) Maail- man terveysjärjestön (WHO) suositusten mukaisesti. Kysei- nen suositus on kuitenkin liian raskas pienemmille laitoksille. Tekeillä on oma malli pienille laitoksille sekä jätevedenkäsit- telyn huomioimiseen.

Pohjavesialueiden suojelusuunnitelmien laadinta yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta tärkeille pohjavesialueille

Lounais-Suomen alueella on laadittu pohjavesialueiden suoje- lusuunnitelma noin 70 %:lle vedenhankinnan kannalta tärkeis- tä pohjavesialueista (I-luokan pohjavesialue). Prosenttiosuus on kaksinkertaistunut vuodesta 2006.

Suojelusuunnitelmien laatimista on pyritty edistämään ELY-keskuksen toimesta osallistumalla suunnittelun kustan-

nuksiin sekä antamalla asiantuntija-apua. Lisäksi vuodesta 2011 lähtien suojelusuunnittelulle on ollut mahdollista hakea avustusta ympäristöministeriön määrärahoista. Nämä tukitoimet piristivät huomattavasti suojelusuunnitelmien laatimista 2010-luvun taitteessa. Kiristyneen taloustilanteen vuoksi uusien suunnitelmien laatiminen on kuitenkin tyrehtymässä kokonaan. Vuoden 2014 rahoitukselle ei löytynyt yhtään hakijaa, vaikka tarvetta on vielä noin kolmasosalla vedenhankintakäytössä olevista pohjavesialueista.

Uusien suunnitelmien laatimisen lisäksi myös vanhojen suunnitelmien päivittäminen alkaa olla ajankohtaista. Lisäksi huomiota tulisi kiinnittää myös suunnitelmien täytäntöönpanoon. Melko monen suunnitelman toimenpiteet ovat jääneet toteuttamatta tai toteutus on ollut sattumanvaraista. Suunnitelmissa esitetyjä toimenpidesuosituksia olisi hyvä ottaa mukaan myös kuntien ympäristönsuojelumääräyksiin.

Vuosien 2014–2020 odotettavissa olevat muutokset toimintaympäristöön

Lainsäädännön muutokset

Vesihuoltolain uudistusta on valmisteltu pitkään ja kesällä 2014 tämä työ saatiin päätökseen. Vesihuoltolain uudistukset tulivat voimaan syyskuun alusta. Seuraavassa on esitetty lyhyesti niitä muutoksia, joilla on vaikutuksia kehittämisohjelman 2014–2020 toteutukseen. Lopussa on käyty läpi myös muita muutoksia aiheuttavia lakimuutoksia.

Vesihuoltolaista poistetaan kunnallisen vesihuollon kehittämissuunnitelman laatimis- ja päivittämisvelvollisuus. Suunnitelman tekeminen olisi jatkossa vapaaehtoista ja kiinni kunnan omasta halukkuudesta.

Vesihuoltolaitoksen määritelmä muuttuu siten, että laitoksen koolla ja toiminnan laajuudella ei varsinaisesti ole merkitystä. Jatkossa vesihuoltolaitoksia ovat vain ne vesihuoltopalveluita tarjoavat tahot, joille on määritetty toiminta-alue.

Taajaman ulkopuolella kiinteistöä ei tarvitse jatkossa enää liittää vesihuoltolaitoksen verkostoon, jos vesihuoltolaitteistot on rakennettu ennen toiminta-alueen hyväksymistä. Tämä on mahdollista, jos laatuvaatimukset täyttävää talousvettä on käytössä riittävästi tai jätevesien osalta käsittelyjärjestelmä täyttää ympäristönsuojelulain vaatimukset. Lisäksi liittymisvelvollisuus ei koske kiinteistöjä, joissa ei ole vesikäymälää. Ennen lain uudistuksen (1.9.2014) voimaantuloa hyväksytyillä toiminta-alueilla toimitaan kuitenkin vanhojen säädösten mukaisesti.

Vesihuoltolaitoksen on jatkossa oltava selvillä käyttämänsä raakaveden määrään ja laatuun kohdistuvista riskeistä ja laitteistonsa kunnosta sekä vesi- ja viemäriverkoston vuotovesien määrästä. Lisäksi tiedot verkostojen sijainnista on saatettava sähköiseen muotoon. Häiriötilanteisiin varautumista varten laitosten on tehtävä varautumissuunnitelma, jota on pidettävä myös ajan tasalla.

Uudistuksen myötä hulevesien johtamisesta siirrytään hulevesien hallintaan. Vesihuoltolakiin jää hulevesien osalta kohdat, jotka koskevat vesihuoltolaitoksen hulevesien viemäröinnistä huolehtimista siinä tapauksessa, että kunta katsoo sen aiheelliseksi. Lisäksi laissa kielletään hulevesien johtaminen jätevesiviemäriin tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. Hule-

vesien kokonaishallinnasta säädetään jatkossa maankäyttö- ja rakennuslaissa. Kunnan tulee suunnitella hulevesien hallinta ja järjestää se asemakaava-alueilla. Hulevesien hallinnasta voi periä maksua.

Vesihuoltolaitoksen on jatkossa laadittava tilikausittain toimintakertomus, jossa esitetään tilinpäätöstiedot sekä tiedot vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista. Lisäksi vesihuoltolaitoksen tulee toimittaa vesihuoltopalveluidensa hinnat ja niiden määrittämisperusteet sekä tiedot, joita tarvitaan vesihuollon tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavien tunnuslukujen laskemiseksi Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämään tietojärjestelmään.

Myös muita vesihuoltoalaa koskettavia lakimuutoksia on toteutettu. Jätelakiin on tehty muutoksia, jotka helpottavat haja-asutuksen jätevesilietteiden pienimittakaavaista keräämistä, käsittelyä ja loppusijoittamista. Vuoden 2016 alussa astuu voimaan orgaanisen jätteen kaatopaikkakielto. Tällöin puhdistamolietteitä, välppäjätettä ja joiltain osin myös hiekanerotushiekkaa ei saa enää käyttää kaatopaikan jätetäyttöön vaan vaihtoehtoina olisi lähinnä joko jätteiden kierrätys tai poltto. Talousvesiasetuksen muutokset parantavat vesihuollon turvaamista. Muutoksilla on selkeytetty käsitteitä ja mahdollistettu laitosten erityispiirteiden huomioiminen valvontatutkimusohjelmien laadinnassa. Ehkä merkittävin muutos laitosten kannalta on kuitenkin desinfiointivalmiusvaatimus, jonka mukaan laitoksella tulee olla riittävä osaaminen ja valmius talousveden desinfiointiin kuuden tunnin kuluessa desinfiointitarpeen havaitsemisesta. Talousveden laatua turvaa myös kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtäväksi tullut erityistilannesuunnitelman laatiminen ja ajan tasalla pitäminen.

Lainsäädännön muutoksista lakisäateinen varautuminen häiriötilanteisiin, hulevesien hallintaan liittyvät säädökset ja tietohuollon vaatimukset tulevat vaikuttamaan positiivisesti vuosien 2014 - 2020 kehittämisohjelman toteuttamiseen. Sen sijaan kunnallisen vesihuollon kehittämissuunnittelun laatimisvelvollisuuden poistaminen tulee heikentämään kuntien ja vesihuoltolaitosten suunnitelmallista toimintaa, vaikka laissa säilyy edelleen kunnan velvollisuus vesihuollon yleiseen ke-

Kuva: Viivi Virta

hittämiseen. Vesihuoltolaitoksen määritelmän muuttaminen tuo myös muutosta vesihuoltokenttään ja vaikuttaa erityisesti palveluiden toimintavarmuuteen. Koska vesihuoltolaki koskee pääosiltaan vain vesihuoltolaitoksia, voi isoistakin (jopa useampien satojen suuruista) vesihuolto-osuuskunnista tulla ns. viljejä vesihuoltotoimijoita, joita lain säädökset eivät koske. Määritelmän muutos aiheutti Lounais-Suomen alueella vesihuoltolaitosten määrän vähenemisen 100:lla. Muutoksen johdosta kuntien tehtävänä oleva toiminta-alueen määrittäminen korostuu jatkossa entisestään. Lisäksi helpotukset vesihuoltolaitoksen toiminta-alueiden liittymisvapautuksiin taajama-alueiden ulkopuolella tulee hankaloittamaan kyläalueiden viemäroinnin toteuttamista ja vesihuoltolaitosten talouden ylläpitoa sekä lisäämään kuntien ympäristöviranomaisten työtaakkaa.

Strategiset muutokset

Erilaisia vesihuoltoon liittyviä strategisia asiakirjoja on uudistettu ainoastaan vesivarastrategian osalta, jonka tilalle on laadittu vesitalousstrategia. Lisäksi Lounais-Suomen ympäristöohjelman päivitys on valmistunut.

Vuonna 2011 laaditussa Vesitalousstrategiassa on vesihuollon osalta painotettu vesihuoltoratkaisujen toimintavarmuutta ja energiatehokkuutta. Strategiassa on otettu huomioon muuttuva ympäristö ja ilmastomuutoksen aiheuttamat riskitekijät.

Päämääränä on riskien hallinta raakavesilähteestä jätevesien vaikutuksiin saakka. Vesistöihin ja pohjavesiin vaikuttavien ratkaisujen vaikutuksia tulee arvioida valuma-alueittain sekä pohjaveden käytön ja suojelun tulee perustua riittävään tietoon. Vesihuollon kehittämisen tulee lisäksi tukea alueiden käytön tavoitteita ja edistää vesihuoltolaitosten yhdistymistä. Tarkoituksena on jatkossa kohdentaa valtion tukirahoitusta vesihuollosta tulvariskien hallintaan ja vesistöjen hoitoon.

Lounais-Suomen ympäristöohjelman päivityksessä vesihuolto asiat sisältyvät Lähivedet kuntoon -kehityspolkuun. Aihealueessa käsitellään keinoja, joilla pystytään pienentämään vesistökuormitusta. Ohjelmaa toteutetaan haastekampanjan kautta.

Vesihuollon strategiset painopisteet eivät ole erityisemmin muuttuneet vaan edellisellä toimenpidekaudella voimassa olleet painotukset ovat edelleen relevantteja. Vesitalousstrategian tavoite valtion tukirahoituksen siirtämisestä vesihuollosta tulvariskien hallintaan saattaa aiheutua huomattavaa haittaa vesihuollon edistämiseksi toimenpidekauden loppupuolella, kun valtakunnallinen viemärintiöohjelma on päättynyt. Alueellisen vesihuollon turvaamisen ja kehittämisen kannalta valtion rahoitus varsinkin syöttö- ja yhdysvesijohtoihin sekä siirtoviemäriin on edelleen tarpeellista. Haja-asutuksen viemärintiin tarvitaan myös rahoitusta ainakin hajajätevesien käsittelyä koskevassa lainsäädännössä olevan viiden vuoden ns. jatkoajan loppuun saakka. Muutoin kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmissa vuosille 2017-2021 esitetyt hankkeet jäävät pääosin toteutumatta. Näin myönnetty jatkoajat ovat olleet turhia ja ovat vain hidastaneet vesiensuojelun toteutumista.

Taloudellinen tilanne – valtion tuki

Yleinen taloudellinen tilanne on varsinkin julkistalouden puolella kiristynyt ja näillä näkymin tulee kiristymään tulevien vuosien aikana entisestään. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että pääosin kunnallisen päätöksenteon yhteydessä oleva vesihuolto joutuu osallistumaan taloustalkoisiin, vaikka toiminta sinänsä olisikin taloudellisesti kannattavaa. Kunnallinen omistajataho pyrkii löytämään tulolähteitä kaikilta mahdollisilta tahoilta ja tällöin myös kunnalliset liikelaitokset ja yhtiöt saattavat päätyä lain hengen vastaisesti tilittämään tuotoistaan entistä suuremman osan omistajataholle. Tämä vaikuttaa laitosten uusinvestointi- ja saneerausmahdollisuuksiin heikentävästi.

Valtion tuki vesihuollolle on viime vuosina pysynyt aika tasaisena ja parina viime vuotena vesihuoltoavustusten osalta jopa noussut valtakunnallisen viemärintiöohjelman toteutuksen ansiosta. Viemärintiöohjelma tulee päättymään vuonna 2016 ja sen jälkeen on odotettavissa huomattava avustusrahojen vähentyminen tai jopa loppuminen kokonaan. Valtion vesihuoltotöiden osalta näköpiirissä on myös todennäköinen tukitason lasku. Valtiovarainministeriön kantana on jo vuosia ollut, että vesihuollon tukirahoitus pitäisi lopettaa. Varsinkin alueellisen vesihuollon kehittämisen kannalta tukirahoitusta olisi kuitenkin tarpeellista jatkaa edelleen. Ilman kyseistä rahoitusta vesihuollon varmuuden parantaminen ja jätevesien käsittelyn taso heikenee ja vesihuoltolaitosten yhteistyö vähenee.

EU-tukijärjestelmän kautta on vesihuoltoon saatu aikaisempien kehittämisohjelmakausien aikana huomattavasti tukirahoitusta. Tosin tukikauden 2007–2013 aikana investointituki on jäänyt selvästi aikaisempaa pienemmäksi. Tukikauden 2014–2020 aikana vesihuollon investointihankkeet eivät ole enää tukikelpoisia. Rahoitusta voivat saada lähinnä ympäristöhankkeet eli esim. vesiensuojeluhankkeet. Tukirahoituksen pienentyessä näistäkin lähinnä suunnittelu- tai neuvontahankkeet ovat kustannuksiltaan sellaisia, joita on mahdollista rahoittaa.

Kunnat ja vesihuoltolaitokset

Käynnissä oleva kuntauudistus tulee todennäköisesti vähentämään kuntien määrää Lounais-Suomen alueella. Kunnalliset vesihuoltolaitokset ovat lain mukaisesta kirjanpidollisesta eriyttämisvaatimuksesta ja liikelaitostumisesta sekä yhtiöittämisestä huolimatta erittäin sidonnaisia sijaintikuntiinsa. Kuntien yhdistyminen tarkoittaa näin myös vesihuoltolaitosten yhdistymistä ja laitokseen suurenemista. Tämä kehitys mahdollistaa oikein toteutettuna positiivisen kehityksen vesihuoltolaitosten kannalta, jos samassa yhteydessä pidetään kiinni resurssien pysyvyydestä. Vesihuoltolaitosten yhdistyessä on mahdollista saada vesihuoltolaitoksen hoitoon ja toimintaan ja jopa eri vesihuollon osa-alueille erikoistuneita ammattilaisia. Myös erilaisiin poikkeustilanteisiin varautuminen on volymin noustessa paremmin mahdollista. Oikein järjestettynä

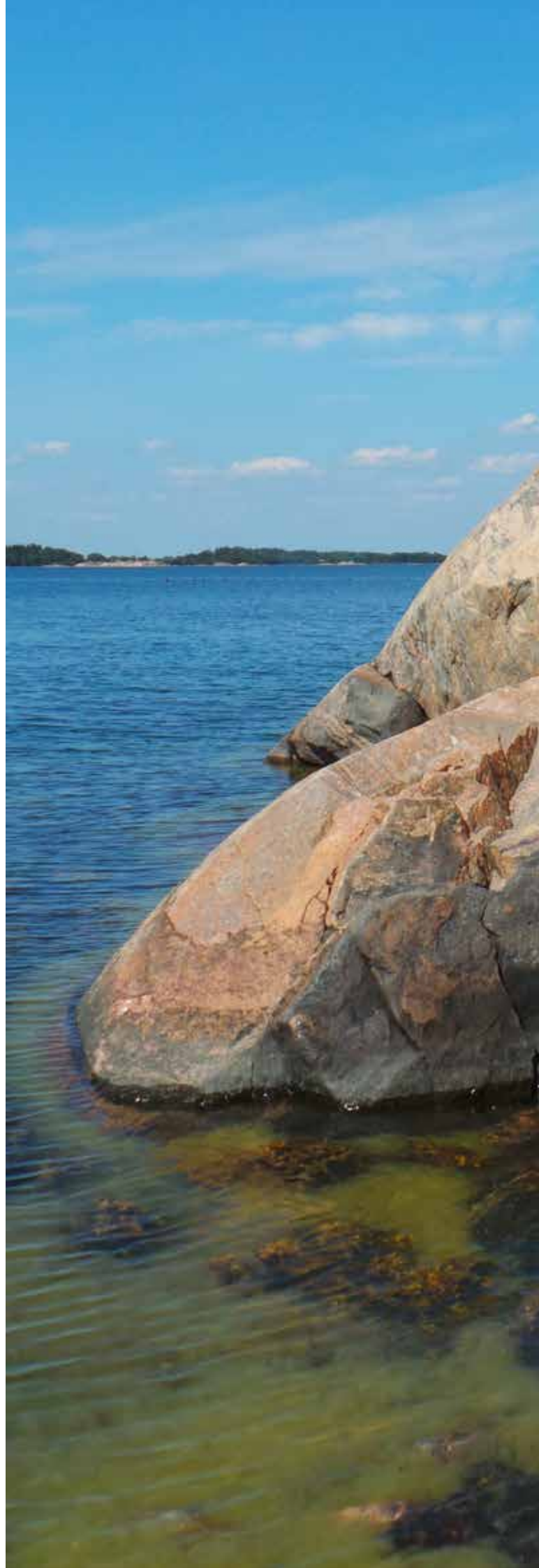
myös vesihuoltolaitoksen varallisuutta, investointi- ja saneerauspotentialia on mahdollista nostaa taksojen uudelleen järjestelyillä. Yhdistymisen yhteydessä voidaan lisäksi harkita myös mm. alueella toimivien vesihuolto-osuuskuntien yhdistämistä uuteen vesihuoltolaitokseen.

Kunnissa pitäisi nähdä vesihuolto kokonaisuutena, jossa yhdistyvät niin lähiympäristön ja asumisen kannalta hyvin hoidetut vesi- ja jätevesiratkaisut, vetovoimainen yhdyskuntarakenne ja kestävä kuntatalous kuin vaikutukset alueen vetovoimaan puhtaan Saaristomeren sekä laadukkaan ja riittävän juoma- ja talousveden saantiin niin ihmisten arjessa kuin ruoantuotannossa tai teollisuudessa.

Useiden kunnallisten vesihuoltolaitosten nihkeä suhtautuminen haja-asutuksen viemärointiin on vaikuttanut siihen, että uusia vesihuolto-osuuskuntia on perustettu paljon. Tämä on lisännyt vesihuoltopalveluja tuottavien tahojen määrää ja aiheuttanut vesihuoltokentän sirpaloitumista pieniin yksiköihin.

Suurin osa vesihuolto-osuuskunnista toimii vapaaehtoisten toimijoiden voimin talkoopohjalta. Perustamisvaiheessa vapaaehtoisilla voimilla saadaan osuuskunta perustettua ja toiminta aloitettua, mutta perustamisvaiheen jälkeiseen toimintaan ei useinkaan taidot eikä into riitä. Jatkossa suurin osa osuuskunnista ei enää ole lain mukaisia vesihuoltolaitoksia, koska niille ei ole määritetty toiminta-alueita. Tämän johdosta vesihuoltolain säädökset eivät oikeastaan koske enää niiden toimintaa vaan he voivat toimia melko vapaasti ilman raportointivelvollisuuksia, maksurajoitteita ja vaatimuksia toiminnan turvaamisesta. Tämä heikentää liittyneiden asukkaiden oikeusturvaa ja vesihuollon toimintavarmuutta. Lisäksi ilman toiminta-aluetta liittyjämäärä saattaa jäädä liian pieneksi, jolloin verkostojen tekninen toimivuus sekä osuuskunnan taloudellinen tilanne kärsii ja osuuskunta saattaa mennä konkurssiin. Lisäksi laitoksen hoitamiseen ja kunnossapitoon tarvitaan ammatillista asiantuntemusta. Vesihuolto-osuuskunnilla olisikin tarvetta järjestettyjen palveluiden käytön lisäämiseen. Myös yhteistyötä sekä muiden vesihuolto-osuuskuntien että kunnallisten vesihuoltolaitosten kanssa tulisi kasvattaa. Useille osuuskunnille palveluiden ostaminen yksinään on nykyisellään liian kallista ja osaaminen vähäistä.

Monien osuuskuntien talous on hataralla pohjalla, koska taksoissa ei varauduta riittävästi vesihuollon hoitamisesta aiheutuviin kustannuksiin eikä saneeraukseen. Lisäksi kunnallisten laitosten vesihuolto-osuuskunnilta perimät kohtuuttomat maksut heikentävät näiden taloudellista tilannetta. Sekä aktiivisten ja ammattitaitoisten toimijoiden puute että huono taloudellinen tilanne tulevat todennäköisesti ajamaan osuuskuntia tilanteeseen, jossa ne siirtyvät kunnan vastuulle ja sitä kautta osaksi kunnallisia vesihuoltolaitoksia. Tämä tulee asettamaan haasteita vesihuoltolaitosten toimintaan. Toisaalta aktiivisella ohjauksella, kohtuullisilla maksuilla ja lisääntyvällä yksityisen sektorin tarjoamalla palvelutarjonnalla nämä tilanteet ovat vältettävissä.

KUVAILEHTI

Julkaisusarjan nimi ja numero Elinvoimaa alueelle 4/2014					
Vastuualue Ympäristö ja luonnonvarat					
Tekijät Jyrki Lammila Minna Nummelin		Julkaisuaika Lokakuu 2014			
		Kustantaja /Julkaisija Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus			
		Hankkeen rahoittaja / toimeksiantaja			
Julkaisun nimi Lounais-Suomen vesihuollon kehittämisohjelma 2014–2020 (Utvecklingsprogrammet för Sydvästra Finlands vattentjänster 2014–2020)					
Tiivistelmä <p>Lounais-Suomen vesihuollon kehittämisohjelmalla toteutetaan Lounais-Suomen vesihuollon kehittämisstrategiaa vuodelle 2020.</p> <p>Ohjelma on laadittu yhdessä alueen kuntien, vesihuoltolaitosten, maakunnan liittojen sekä muiden sidosryhmien ja intressitahojen kanssa. Kehittämisohjelmaan on priorisoitu Lounais-Suomen alueen tärkeimmät kehittämistoimenpiteet vesihuollon kehittämiseksi. Alueellisissa keskusteluissa tärkeimmiksi osa-alueiksi nousivat vesihuollon talous, vesihuollon toiminnan turvaaminen ja haja-asutuksen vesihuollon nostaminen lainsäädännön vaatimalle tasolle.</p> <p>Julkaisuun on koottu myös tausta-aineistoksi laadittu arviointi aiemman kehittämisohjelman (2007–2013) toteutumisesta sekä arvio vuosina 2014–2020 odotettavissa olevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista vesihuollon kehittämiseen.</p> <p>Kehittämisohjelman toteuttaminen edellyttää eri toimijoiden määrätietoista toimintaa ja yhteistyötä asioiden eteenpäin viemiseksi. Kehittämisohjelmaa toteuttamalla saavutetaan vesihuollon kehittämisstrategian 2020 visio: "Asukkaat ja elinkeinon harjoittajat ovat tyytyväisiä vesihuoltopalveluihin Lounais-Suomessa."</p>					
Asiasanat (YSA:n mukaan) aluesuunnittelu, kehittämissuunnittelu, kehitysohjelmat, Lounais-Suomi, vesihuolto					
ISBN (painettu)	ISBN (PDF) 978-952-314-119-3	ISSN-L 2242-282X	ISSN (painettu)	ISSN (verkkojulkaisu) 2242-2838	
www www.ely-keskus.fi/julkaisut www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-314-119-3		Kieli Suomi	Sivumäärä 19
Julkaisun tilaukset					
Kustannuspaikka ja -aika Turku 2014			Painotalo		

PRESENTATIONSBLAD

Publikationens serie och nummer Livskraft i regionen 4/2014				
Ansvarsområde Miljö och naturresurser				
Författare Jyrki Lammila Minna Nummelin		Publiceringsdatum Oktober 2014		
		Utgivare / Förläggare Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland		
		Projektets finansiär/uppdragsgivare		
Publikationens titel Lounais-Suomen vesihuollon kehittämisohjelma 2014–2020 (Utvecklingsprogrammet för Sydvästra Finlands vattentjänster 2014–2020)				
<p>Sammandrag</p> <p>Genom utvecklingsprogrammet för Sydvästra Finlands vattentjänster genomförs utvecklingsstrategin för Sydvästra Finlands vattentjänster 2020.</p> <p>Programmet har utarbetats tillsammans med kommunerna, vattentjänstverken, landskapsförbunden samt andra intressentgrupper och intresseinstanser inom området. I utvecklingsprogrammet prioriteras de viktigaste utvecklingsåtgärderna för utveckling av vattentjänsterna inom Sydvästra Finlands område. De delområden som lyftes fram som de viktigaste i de regionala diskussionerna var vattentjänsternas ekonomi, att säkerställa vattentjänstverksamheten och att höja vattentjänsterna i glesbygden till den nivå som krävs i lagen.</p> <p>I publikationen har man som bakgrundsmaterial också samlat en bedömning av hur det tidigare utvecklingsprogrammet för vatten tjänster (2007–2013) genomförts samt en bedömning av de förändringar i verksamhetsmiljön som förväntas ske under åren 2014–2020 och hur de påverkar utvecklingen av vattentjänsterna.</p> <p>För att utvecklingsprogrammet ska kunna genomföras förutsätts målmedvetet arbete och samarbete mellan de olika aktörerna för att ärendena ska föras vidare. Genom att genomföra utvecklingsprogrammet uppnås visionen för utvecklingsstrategin för vattentjänster 2020: "Invånarna och näringsidkarna är nöjda med Sydvästra Finlands vattentjänster."</p>				
Nyckelord (enligt Allärs) områdesplanering, utvecklingsplanering, utvecklingsprogram, Sydvästra Finland, vatten och avlopp				
ISBN (tryckt)	ISBN (PDF) 978-952-314-119-3	ISSN-L 2242-282X	ISSN (tryckt)	ISSN (webbpublikation) 2242-2838
www www.ely-centralen.fi/publikationer www.doria.fi		URN URN:ISBN:978-952-314-119-3		Språk Finska
				Sidantal 19
Beställningar				
Förläggningsort och datum Åbo 2014			Tryckeri	

ELINVOIMAA ALUEELLE 4 | 2014

**LOUNAIS-SUOMEN VESIHUOLLON
KEHITTÄMISOHJELMA 2014–2020**

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-314-119-3 (PDF)

ISSN-L 2242-282X

ISSN 2242-2838 (verkkajulkaisu)

URN:ISBN:978-952-314-119-3

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus